

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLY VA O'RTA MAXSUS
TA'LIM VAZIRLIGI**

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
INNOVATSION
RIVOJLANISH VAZIRLIGI**

**IQTIDORLI TALABALAR, MAGISTRANTLAR, TAYANCH
DOKTORANTLAR VA DOKTORANTLARNING**

TAFAKKUR VA TALQIN

**MAVZUSIDARESPUBLIKA
MIQYOSIDAGI ILMYIY-AMALIY
ANJUMAN TO'PLAMI**

Бухоро-2021

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OY VA O‘RTA
MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI
BUXORO DAVLAT UNIVERSITETI
MAGISTRATURA BO‘LIMI**

**IQTIDORLI TALABALAR, MAGISTRANTLAR, TAYANCH
DOKTORANTLAR VA DOKTORANTLARNING**

TAFAKKUR VA TALQIN

mavzusida

**Respublika miqyosidagi ilmiy-amaliy
anjuman to‘plami**

2021 vil, 27-may

Tahrir hay'ati:

O.X.Xamidov	- Iqtisodiyot fanlari doktori, professor
M.I.Daminov	- Pedagogika fanlari nomzodi, dotsent
O.S. Qahhorov	- Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (DSc), dotsent
S.Q. Qaxxorov	- Pedagogika fanlari doktori, professor
D.R. Djurayev	- Fizika-matematika fanlari doktori, professor
A.A. Turayev	- Fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
M.Y. Ergashov	- Kimyo fanlari nomzodi, professor
B.N.Navro'z-zoda	- Iqtisodiyot fanlari doktori, professor
SH.A. Hayitov	- Tarix fanlari doktori, professor
D.S. O'rayeva	- Filologiya fanlari doktori, professor
S. Bo'riyev	- Biologiya fanlari doktori, professor
SH.R.Barotov	- Psixologiya fanlari doktori, professor
SH.SH.Olimov	- Pedagogika fanlari doktori, professor
A.R.Hamroyev	- Pedagogika fanlari nomzodi, dotsent

Mas'ul muharrir:

A.A. Turayev – magistratura bo'limi boshlig'i f.-m.f.f.d., (PhD) dotsent

Musahhih:

T.Sh.Ergashev – ta'lim sifatini nazorat qilish bo'limi bosh mutaxassisi

D.Rahmatova – magistratura bo'limi uslubshunosi

B.A.Hikmatov – magistrant

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 24-yanvardagi Oliy majlisga yo'llagan murojatnomasi va O'zbekiston Respublikasi Vazirlar mahkamasining 2020 yil 7-fevraldagi 56-F-son farmoyishiga hamda Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2021 yil 4-maydagi № 3/19-04/05-26 son xatiga asosan ushbu Respublika ilmiy-amaliy anjuman tashkil etildi. To'plamda iqtidorli talabalar, magistrantlar, tayanch doktorantlar va doktorantlarning ilmiy izlanishlari, tajriba almashish, sohalarda amalga oshirilayotgan ishlarni tahlil qilish va bu boradagi takliflarni ishlab chiqish bo'yicha ilmiy-amaliy va uslubiy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Mazkur to'plamga kiritilgan maqolalar va tezislarning mazmuni, statistik ma'lumotlar hamda bildirilgan fikr va mulohazalarga mualliflarning o'zlari mas'uldirlar.

<i>M.S. Sayfullayeva</i>	<i>Methodology of providing a balance between environmental and economical aspects of tourism: sustainable tourism experience.....1215</i>
<i>M.S. Sayfullayeva</i>	<i>Barqaror turizm-o'zbekistondagi atrof muhitni muhofaza qilishning potentsial kaliti.....1221</i>
<i>M.S. Sayfullayeva</i>	<i>Turizmning kelajak trendi: barqaror turizmga ehtiyoj.1226</i>
<i>U.M. Barotov</i>	<i>O'zbekistonda online turistik agentliklari faoliyatini rivojlantirishda halol turizmdan foydalanish imkoniyatlari.....1230</i>
<i>A. Hafizov</i>	<i>Mehmonxona xo'jaligi va uning rivojlanishiga ta'sir qiluvchi omillar.....1236</i>
5A121401 – Этнография, этнология ва антропология	
<i>З.О. Аиурафова</i>	<i>Заҳириддин муҳаммад бобурнинг “бобурнома” асарида тарихий - этнографик атамалар таҳлили.....1242</i>
<i>М.М. Yo'ldoshev</i>	<i>“Avesto” da tiriklik suvi.....1244</i>
<i>С.С.Иноятов, С. Ф. Жабборов</i>	<i>Бухоро хунармандчилигининг асрий анъаналари.....1247</i>
Таянч докторантлар ва илмий изланувчилар	
<i>Т. Ш. Эргашев</i>	<i>Основы эффективного менеджмента между системами высшего образования и практики.....1255</i>
<i>D.R. Sobirova</i>	<i>Tibbiy reklamalarda adresatga ta'sir etish usullari.....1260</i>
<i>Л.А. Хаитов</i>	<i>Ҳақим термизий нафс ва нафсни меъёрга солиш мезонлари хусусида.1265</i>
<i>Д. Муродова</i>	<i>Бухоро давлат университети иккинчи жаҳон уруши йилларида.....1271</i>
<i>Р.З. Ражабова</i>	<i>XVIII-XIX асрларда бухоро маданияти.....1277</i>
<i>М.Е. Ахматова</i>	<i>Turizm sanoatida transport xizmatining ijobiy va salbiy ta'siri.....1280</i>
<i>И.И. Рахматов</i>	<i>Сабзавот (ширин) маккажўхорини бухоро вилояти тунроқ иқлим шароитида такрорий экин сифатида ўстириш.....1284</i>
<i>М.Ж. Sharipova</i>	<i>O'zbek tili milliy korpusi uchun “qo'y” limg'i asosida shakllangan xalq maqollarini semantik tglash.....1290</i>
<i>J.N. Yusupov</i>	<i>Gimnastika mashqlarini o'rgatish tamoyillaridan foydalanilgan holda samarali o'zlashtirish usullari hamda shartlarini yoritish.....1296</i>
<i>М.М. Адашова</i>	<i>Абу Мансур ал-Мотуридий шахсиятининг буюк олимлар наздидаги таъқини.....1302</i>
<i>N.A. Razzoqov, M.Z. Sharipov</i>	<i>Oddiy yarim o'tkazgichli elementlar. arim o'tkazgichli diodlar.1307</i>
<i>М.К. Эргашева</i>	<i>Ландшафтшунослик ва уни ўзбекистонда ривожланиш босқичлари.....1312</i>

Ж.Ш. Ҳайитов	
М.А.Жунайдуллаев	<i>Ёшларни ҳарбий-ватанпарварлик туйғуси руҳида шаклланишида ҳуқуқий маданиятнинг роли.....</i> 1410
А.М.Назаров С.У. Аминова	<i>Особенности психологической защиты спортсменов.....</i> 1416
М.Б.Нусратова	<i>Спортчилар фаолиятида психологик муҳофазанинг ўрни ва аҳамияти.....</i> 1421
SH.S.Tilavova	<i>Mang'it hukmdori amir haydar siyosiy faoliyatining tarixiy manbalar asosida yoritilishi.....</i> 1427
D.I. Maxmudova	<i>Iqtidorli o'quvchilarni pedagogik jihatdan tarbiyalash va rivojlantirishning asosiy prinsiplari.....</i> 1432
L.R. Djurayeva	<i>The importance of innovative pedagogical activity in improving the quality of education.....</i> 1436
Y.U.Narzulloyev	<i>Yoshlar ma'naviyatini yuksaltirishda muomala madaniyatining o'rni.....</i> 1441
D.K. Isabayeva	<i>Talabalarda milliy iftixor tuyg'usini shakllantirishning asosiy omillari</i> 1445
H. Yoqubova	<i>Boshlang'ich sinf o'qish darslarida lug'at ustida ishlash (anvar obidjon asarlari misolida).....</i> 1448
I.O. Hamidova	<i>Various definitions to the concept "spirituality"</i> 1453
O.I. Jalolov, F.R. Karimov	<i>Aniq integralni taqribiy hisoblash. Xosmas integrallar</i> 1458
С.И. Назаров, А.А. Қўчқоров	<i>Мочевинаформалдегид ва тетраэтоксисилан асосида олинган кремнийорганик (олиго)полимернинг дифференциал термик таҳлили.....</i> 1463

уларда Бухоронинг меъморий обидалари, большевеклар томонидан вайрон қилинганлиги, моддий ва маънавий маданияти топталганлигини аянч билан ёзади. Хуллас, Бухоро хориждан бу шаҳарга ташриф буюрган ҳар бир сайёҳ, элчи, савдогарда ўзига хос бир хотира қолдирган.

АДАБИЁТЛАР:

1. Ҳайитов Ш.А. Ўзбекистоннинг халқаро муносабатлар тарихидан.(Қадимги замонлардан – XX аср 20 йилларига қадар). – Бухоро: “Бухоро” нашрети, 1996. –Б.6.
2. Юнусов И.Торговая городов Средней Азии, Азербайджана и Иранов 30 – 40 – х г. XVIII в./ вкн. Позднефеодольной город в Средней Азии. – Т.: 1991. –С.128.
3. Қосимов Ф.Ҳ. Бухоро – Париж: асрлар садоси. (ўзбек ва француз тилларида) Бухоро – 1997. –Б.5.

ЁШЛАРНИ ҲАРБИЙ-ВАТАНПАРВАРЛИК ТУЙҒУСИ РУҲИДА ШАКЛЛАНИШИДА ҲУҚУҚИЙ МАДАНИЯТНИНГ РОЛИ

М.А. Жунайдуллаев

Бухоро давлат университети Ҳарбий таълим факультети

Чақирикқача ҳарбий таълим йўналиши 4-босқич талабаси

Ватанпарварлик тушунчасининг маъноси, аввало жамиятдаги маънавий ва ахлоқий муҳит билан, унинг тарихий илдизлари билан белгиланади. Ватанпарварлик туйғусининг роли ва аҳамияти айниқса тарихнинг кескин бури-лиш паллаларида жуда ортиб боради, чунки бунда жамият тараққиёти стратегик йўналишлари ҳар бир фуқародан ўз кучини муайян мақсад йўлида қатъий ва оғишмай сарфлашни талаб қилади. Бундай ҳолларда ватанпарварлик туйғуси эзгуликнинг юксак муваффақиятларида, ўз халқи номидан ўз жонини фидо этишда намоён

бўлади. Буларнинг барчаси Ватанга бўлган муҳаббат туйғусининг мураккаб ва такрорланмаслигидан далолат беради.

Бугунги кунда, ёшларни ҳарбий-ватанпарварлик руҳида тарбиялашда Ўзбекистон Республикасини 2017-2021 йилларда ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси талаблари асосида миллий ва жаҳондаги илғор тажрибалар, бугунги Ўзбекистон ҳаётидаги реал ижтимоий-сиёсий ўзгаришлар билан уйғун равишда такомиллаштириш вазифаси алоҳида аҳамият касб этмоқда.

Ёшларни ҳарбий-ватанпарварлик руҳида тарбиялаш — бу миллати, тили ва касбидан қатъи назар, ёшларда Ватанга садоқат туйғусини шакллантириш, уларни ўз фуқаролик бурчи ва конституцион мажбуриятларини бажаришга, жамият ва давлат манфаатларини ҳимоя қилишга қодир шахслар этиб тарбиялашга йўналтирилган мақсадли ва мувофиқлаштирилган фаолиятдир.

Ёшларни ҳарбий-ватанпарварлик руҳида тарбиялашнинг мақсади ёшларда, айниқса, ҳарбий соҳа билан алоқадор бўлган давлат хизмати турларида фаоллик кўрсатиш, тинч ва ҳарбий шароитда Конституция ҳарбий бурчга садоқатли бўлиш, уларда ўз юрти ва халқи тақдири учун юксак масъулият ва жавобгарлик каби муҳим хусусиятларни шакллантиришдан иборатдир.

Президент Шавкат Мирзиёев таъкидлагандек: “Ёшларни ҳарбий-ватанпарварлик ва маънавий-ахлоқий қадриятларимизга ҳурмат руҳида тарбиялаш ва ўқитишда, ...айниқса, диний экстремизм ғояларига берилиб, йўлдан адашган ёшларни соғлом турмуш тарзига қайтаришда биз Қуrolли Кучлар сафида хизмат қилаётган аскар ва офицерларимизнинг салоҳиятидан фойдалана олмаяпмиз” [1].

Ҳарбий ватанпарварлик – умумхалқ, умуммиллий ватанпарварликнинг алоҳида тури ва ажралмас қисми бўлиб, у Ўзбекистоннинг давлат мустақиллигини мустаҳкамлаш шароитида яна ҳам

муҳим аҳамият касб этади. Шу боис ҳарбий ватанпарварликнинг методологик асослари, илмий-назарий хусусиятларини ўрганиш, тадқиқ ва таҳлил қилиш ҳар доим долзарб бўлган ахлоқий масаладир.

Ёшларни ҳарбий-ватанпарварлик руҳида тарбиялашга доир ишлар самарадорлигини ошириш ва фаоллаштириш, бу борадаги таълим-тарбиявий ишларга мамлакатимиз фуқароларини, давлат нодавлат ва нотижорат ташкилотларини ҳамда фуқаролик жамиятининг бошқа институтларини янада фаол жалб этиш ва ёшлар онгига ватанпарварлик, мардлик туйғуларини сингдириш мақсадида Вазирлар Маҳкамасининг қарорига мувофиқ, Ёшларни ҳарбий-ватанпарварлик руҳида тарбиялаш Концепцияси қабул қилинди.

Ёшларни ҳарбий-ватанпарварлик руҳида тарбиялашда Концепциянинг асосий вазифалари этиб қуйидагилар белгиланди:

■ ёшларни миллий ғоя ва Ватанга садоқат руҳида тарбиялаш, уларнинг қалби ва онгига Ватан ҳимояси шарафли ва муқаддас бурч эканини чуқур сингдириш;

■ қадимий тарихимиз ва маданиятимиз, жонажон Ватанимизнинг мустақиллиги ва равнақи йўлида фидокорона курашган миллий қаҳрамонларимиз билан фахрланиш, уларга муносиб бўлиш туйғусини шакллантириш, миллий армиямизнинг қудрати ва салоҳиятига бўлган ишончни кучайтириш;

■ миллий армиямизга жисмонан бақувват ва маънан етук ёшлар зарурлиги, ҳарбий хизмат ҳар бир Ўзбекистон фуқароси учун муқаддас бурч экани ҳақидаги тушунчани ҳамда бу борадаги назарий-амалий кўникмаларни мустаҳкамлаш;

■ ёшларда ён-атрофимиз ва жаҳонда рўй бераётган сиёсий-ижтимоий жараёнларга миллий манфаатларимиздан келиб чиққан ҳолда ёндашиш кўникмаларини, турли ички ва ташқи таҳдидларга қарши мафкуравий иммунитетни шакллантириш;

■ ҳар қандай мураккаб вазиятларда тезкор ва мустақил қарор қабул қилиш, замонавий ҳарбий-техника воситаларидан самарали фойдаланиш малакасига эга ёшларни тарбиялаш;

Ўзбекистон манфаатларини нафақат ҳарбий соҳада, балки ҳаётнинг барча жабҳаларида ҳимоя қилишга тайёр туриш, юрт учун фидойи бўлиш — бу бугунги кун талаби эканини ҳаётий мисоллар ва таъсирчан воситалар орқали ёшлар онгига сингдириб бориш.[2]

Ватанпарварликни замонавий тушуниш тадқиқотларнинг хилма-хиллиги ва турлича аҳамиятлилиги билан характерланади. Бу эса ушбу ҳодисанинг мураккаб табиатлилиги, таркиблилиги ва намоён бўлиш шаклларида кенг кўламлилиги билан изоҳланади. Бундан ташқари ватанпарварлик тушунчасини тадқиқ этишда тадқиқотчилар турли шароитлардан, турли тадқиқот мақсадларидан, турли фуқаролик нуқтаи-назарларидан, уларнинг Ватанга бўлган турлича муносабатларидан келиб чиқишган.

Жамиятда кескин ижтимоий бурилиш паллаларида, ахлоқий қадриятларнинг қайта баҳоланиши рўй беради ва бундай ҳолда ватанпарварлик тушунчаси ҳам ўзига хос қайта баҳоланади. Бу эса ушбу тушунчани тушунишни таҳлил этишни қатъий тақозо қилади.

Ҳозирги кунда илмий адабиётларда ватанпарварлик тушунчасини тушунишда қуйидаги ёндашувлар учрайди:

Биринчидан, ватанпарварлик юксак туйғулардан бири сифатида қаралади ва бу дастлаб болалик чоғларидан намоён бўлади, ҳаётимизнинг ижтимоий, маънавий-ахлоқий соҳаларида ривожланиб ва бойиб боради.

Иккинчидан, ватанпарварликнинг юксак даражада ривожланганлигини тушуниш унинг амалиётдаги таъсирчанлиги билан боғланади, яъни бунда ватанпарварлик Ватан манфаатлари йўлида юксак фаолликдаги ижтимоий фаолиятда намоён бўлади.

Учинчидан, ватанпарварлик фақатгина жамият ҳаётининг моҳиятини эмас, балки унинг ривожланиши ва мавжудлиги манбаини ҳам ташкил этади.

Тўртинчидан, ватанпарварликнинг асосий субъекти сифатида шахс майдонга чиқади, унинг асосий вазифаси Ватанга мансублигининг тарихий, маданий, миллий ва маънавий жиҳатларини англаш ва ўз ҳаётининг мазмунини ушбу юксак тамойил билан тўлдириш ҳамда бундан келиб чиққан ҳолдаги Ватанга хизмат қилиш ҳисси эгаллайди.

Бешинчидан, ҳақиқий ватанпарварлик бу инсоннинг маънавиятидадир. Чуқур маънавий ватанпарварлик, Ватанга беғараз ва ҳаттоки ўзини фидо этишгача хизмат қилишни тақозо қилади. Бу эса ҳар қандай ижтимоий фаолиятни баҳолашда ахлоқийлик меъёри, инсон ҳаётининг маъноси ва мақса-дини ташкил этади.

Ёшларни миллий ғоя руҳида тарбиялашда ҳарбий ватанпарварликнинг ўрни ва аҳамияти, ҳарбий ватанпарварлик тарбияси нафақат мафкуравий асосларга, балки ижтимоий, иқтисодий, сиёсий, ахлоқий асосларга ҳам боғлиқ. Бугунги таҳликали замонда Қуролли Кучларимиз қудратини ошириш, миллий армиямизни модернизация қилиш жараёнларини янада чуқурлаштириш, мамлакатимизнинг муҳофаза қилинини мустаҳкамлаш, Ватанимиз сарҳадлари дахлсизлигини кўз қорачиғидек асраш ушбу методологиянинг асосий шarti ва кафолати ҳисобланади.

Бугунги кунда мамлакатимизда олиб борилаётган ислохотлар самараси авваламбор юксак маънавиятли, мустақил фикрлайдиган, Ватанимиз тақдири ва истиқболи учун масъулиятни ўз зиммасига олишга қодир ёш кадрлар сафини кенгайтиришга бевосита боғлиқ.

Шу мақсадда, Президентимиз Ш.М.Мирзиёевнинг *“Ёшларга оид давлат сиёсати самарадорлигини ошириш ва Ўзбекистон ёшлар иттифоқи фаолиятини кўллаб-қувватлаш тўғрисида”*ги Фармони қабул қилинди[3].

Чунки, Ватанга муҳаббат ва унинг келажагига ишонч умумхалқ манфаатларига қаратилган ягона мақсад асосида шакллангандагина ҳарбий ватанпарварлик ўз тақдирини Ватан, миллат тақдири билан боғлаган барча кишилар фазилатига айланади. Шунинг учун ҳарбий ватанпарварлик фазилати барчани ўз ишига масъулият билан қарашни, Ватанни асраш ва ҳимоя қилишни, мамлакатда тинчлик, барқарорлик ва осойишталикни сақлашга интилиш ҳамда халқаро муносабатларда Ватан, миллат манфаатларини биринчи ўринга қўйишни талаб этади.

Таъкидлаш жоизки, ҳарбий ватанпарварлик миллий меросимизнинг қадимий тарихи ва маънавий манбаларига бориб уланади. Бундан ташқари, ҳарбий ватанпарварликни ахлоқий идеал сифатида улуғлаш, уларнинг ватанпарварлик фазилати билан боғлиқ ахлоқий қарашлари ва ҳаётий фаолиятлари акс этган манбаларни чуқурроқ таҳлил қилиш ёшларда ҳарбий ватанпарварликни янада юксалтиришга хизмат қилади.

Хулоса қиладиган бўлсак ҳарбий ватанпарварликни шакллантиришда миллий тарбия ва ахлоқий маданият ўзаро уйғун бўлиши зарур. Чунки ахлоқ ва ахлоқий муносабатлар ҳар бир касбда бўлгани каби ҳарбийлар ҳаётида ҳам муҳим аҳамиятга эга бўлиб, ҳарбийлик барча давлатларда шарафли ва масъулиятли касб сифатида эътироф этилади. Шу боис ҳар бир офицер ёки аскарнинг ўз касбий одоби талабларини тўқлақонли бажариши тарбия ва маданият уйғунлигининг ижтимоий зарурий талабидир.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Хавфсизлик кенгашининг кенгайтирилган таркибдаги мажлисидаги нутқи // Халқ сўзи, 3-сон. - 2017 йил. 10 январь.
2. Ёшларни ҳарбий-ватанпарварлик руҳида тарбиялаш Концепциясини тасдиқлаш тўғрисида// Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2018 йил 23 февралдаги 140-сон Қарори. lex.uz

3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ёшларга оид давлат сиёсати самарадорлигини ошириш ва Ўзбекистон ёшлар иттифоқи фаолиятини кўллаб-қувватлаш тўғрисида”ги ПФ-5106-сонли Фармони//Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2017 й., 27-сон.

ОСОБЕННОСТИ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ЗАЩИТЫ СПОРТСМЕНОВ

А.М. Назаров¹, С.У. Аминова²

Доцент кафедры психологии¹

Студентка 1 курса психологии¹

Психологическая защита помогает спортсменам преодолевать серьезные психологические трудности, возникающие в процессе участия в соревнованиях, в большом спорте. Проблема психологической защиты личности всегда была одной из самых актуальных проблем, стоящих перед человечеством. Социально-психологическое развитие личности, ее активность как личности и саморазвитие зависят от очень многих факторов. Психологическая защита спортсмена с психологической точки зрения - это система методов и механизмов психологической саморегуляции сознания и поведения спортсмена в экстремальных условиях деятельности. Задача психологической защиты - защитить целостность понятия «Я» у спортсмена, его неудач на соревнованиях, страха, беспокойства или негативной психологической травмы. Психологическая защита - это субъективный механизм развития состояния готовности спортсмена к успеху и его реализация. Учитывая необходимость психологической защиты спортсменов и изучения их